



Yüksel Pursuk

<https://orcid.org/0009-0009-0883-0352>

Assistant Principal, Bozbağlar Hayderakan Cumhuriyet Primary School, Turkey, pursuk_00hotmail.com

Asiye Pursuk

<https://orcid.org/0009-0005-6628-1508>

Assistant Principal, Çay Tepe Primary School, Turkey, asiyepursuk@gmail.com

Tekin Pursuk

<https://orcid.org/0009-0003-7578-0099>

Principal, Yazı Primary School, Turkey, tekinpursuk@gmail.com

Mehmet Demir

<https://orcid.org/0009-0004-5889-7559>

Principal, Tepecik Secondary School, Turkey, asi_mehmet_demir@hotmail.com

Haşim Çeken

<https://orcid.org/0009-0007-3728-7454>

Teacher, Ahi Evran İmam Hatip Secondary School, Turkey, smyybsng@gmail.com

Yusuf Gülgen

<https://orcid.org/0009-0007-0557-9567>

Principal, Barbaros Primary School, Turkey, yusufgulgen@gmail.com

Hasan Utma

<https://orcid.org/0009-0007-5356-7798>

Principal, Pirireis Primary School, Turkey, hasanutma47@gmail.com

Pınar Yazar

<https://orcid.org/0009-0003-8701-8771>

Teacher, Karşıyaka Mesleki ve Teknik Anadolu High Secondary School, Turkey, pinaryazar1979@hotmail.com

Atıf Künyesi | Citation Info

Pursuk, Y., Pursuk, A., Pursuk, T., Demir, M., Çeken, H., Gülgen, Y., Utma, H. ve Yazar, P., (2023). Türkiye’de 2005-2022 Yılları Arasında Yayımlanan Çoklu Zekâ Kuramıyla Yapılan Öğretimin Öğrencilerin Akademik Başarılarına Etkisi Konulu Lisansüstü Tezlerinin İncelenmesi, *Tigin Analitik Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2), 199-214.

Türkiye’de 2005-2022 Yılları Arasında Yayımlanan Çoklu Zekâ Kuramıyla Yapılan Öğretimin Öğrencilerin Akademik Başarılarına Etkisi Konulu Lisansüstü Tezlerinin İncelenmesi

Öz

Bu araştırmanın amacı ülkemizde çoklu zekâ kuramı ile ilgili yapılmış olan eğitimin öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisini araştırmak amaçlı gerçekleştirilen lisansüstü

araştırma çalışmalarını doküman analizinden yararlanarak incelemektir. Araştırmanın hedefi çerçevesinde 2005-2022 seneleri içerisinde gerçekleştirilmiş toplam on beş lisansüstü tezi ele alınmıştır. Bu hedef doğrultusunda ülkemizde çoklu zekâ kuramı ile gerçekleştirilen eğitimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisini inceleyen araştırmaların esas niteliklerinin nelerden oluştuğu irdelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma metotlarından doküman analizi yönteminden yararlanılmıştır. Veri analiz metodu olarak nitel veri analiz tekniklerinden betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Ülkemizde çoklu zekâ kuramı ile gerçekleştirilen eğitimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisiyle alakalı yapılmış olan lisansüstü araştırma çalışmalarının ele alınmasında; çalışmacı tarafından konuyla alakalı alan yazından faydalanılarak geliştirilmiş olan "Yayın İnceleme Formu"ndan yararlanılmıştır. Yayın inceleme formu; araştırma desenlerine, veri çeşitlerine, örneklem grubuna, temalarına ve son olarak çalışmanın senelerine göre ele alınmıştır. Çalışma neticesinde edinilen bulgular incelendiğinde; ülkemizde çoklu zekâ kuramı ile ilgili gerçekleştirilen eğitimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi üzerine hazırlanmış olan lisansüstü tezlerin en fazla 2006 senesinde yazıldığı ve en çok "Gazi Üniversitesi"nde kaleme alındığı ve araştırma çeşidi olarak nicel araştırma yöntemlerinden yararlandığı izlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci, Zekâ, Öğretim, Akademik, Çoklu Zekâ, Eğitim

An Investigation of Postgraduate Theses on the Effect of Teaching with Multiple Intelligences Theory on Students' Academic Achievement Published in Turkey between 2005-2022

Abstract

The aim of this study is to examine the postgraduate research studies conducted in our country in order to investigate the effect of education related to the theory of multiple intelligences on students' academic achievement by using document analysis. Within the framework of the aim of the research, a total of fifteen postgraduate theses carried out between 2005-2022 were examined. In line with this goal, the main qualities of the studies examining the effect of education with multiple intelligence theory on students' academic achievement in our country were examined. Document analysis method, one of the qualitative research methods, was used in the study. Descriptive analysis technique, one of the qualitative data analysis techniques, was used as data analysis method. The "Publication Review Form", which was developed by the researcher by making use of the literature on the subject, was used in the handling of the postgraduate research studies related to the effect of education with the theory of multiple intelligences on the academic achievement of students in our country. The publication review form was analysed according to research designs, data types, sample group, themes and finally the years of the study. When the findings obtained as a result of the study are examined; it is observed that the postgraduate theses prepared on the effect of the education related to the theory of multiple intelligences on the academic achievement of the students in our country were mostly written in 2006 and mostly written in "Gazi University" and quantitative research methods were used as the research type.

Keywords: Student, Intelligence, Teaching, Academic, Multiple Intelligences, Education

Giriş

Bilgi dünyasındaki hızlı gelişim ile öğrenciler bilimsel kavramları öğrenirken birçok zorluk yaşarlar. Bu nedenle eğitimciler öğrencilerin bilimsel kavramları kavramasını sağlamak için çeşitli yaklaşımlar önermektedir. Geleneksel eğitim ortamlarında öğrenciler genellikle derslerde sunulan bilgileri ezberlerler. Bununla birlikte, öğrenciler derslerde öğrendiklerini uygulayabilmeli, analiz edebilmeli ve sentezleyebilmelidir. Yirminci yüzyılın başlarından itibaren öğrenme sürecini açıklamak için davranışçılık, yapılandırmacılık ve çoklu zekâ kuramı gibi çeşitli kuramlar ortaya çıkmıştır. Eğitimciler bu kuramlara dayalı olarak ders öğretimi ile ilgili pek çok öğretim stratejisi ortaya koymuşlardır (Akamca ve Hamurcu, 2005).

Ders öğretimine yönelik de birçok farklı yaklaşım vardır. Bunlardan biri Çoklu Zekâ Kuramı'dır. Çoklu Zekâ Kuramı'nın kurucusu Gardner'a (1997) göre sekiz çeşit zekâ ve olası bir zeka adayı vardır. Bunlar; mantıksal/matematikselsel, sözel/dilsel, kişilerarası/sosyal, içsel, müzikal, görsel, bedensel ve doğacı zekâlardır. Gardner, zekâ kavramının açıklanması veya nasıl test edileceği konusunda fikir birliği olmamasına rağmen tek bir varlık olarak düşünülen zekaya klasik yaklaşımın tartışılmaz bir gerçek olduğunu belirtmektedir (Gardner, Siegel ve Shaughnessy, 1994). Gardner (1998), çoklu zekâ hakkında iki önemli gerçeği iddia etmektedir. Bunlardan biri her bireyde bu zekâ türlerinin hepsinin olması, ikincisi ise her bireyin bu zekâ alanlarının benzersiz bir birleşimine sahip olmasıdır. Yani tek yumurta ikizlerinin bile farklı zekâ profilleri vardır, çünkü her birey farklı bir görünüme ve kişiliğe sahiptir. Gardner'ın ortaya attığı bu zekâ kuramı eğitimciler tarafından yüksek oranda ilgi görmüştür. Bu denli ilginin oluşmasına şaşırarak Gardner'ın asıl amacı bu zeka alanını eğitim amaçlı önermek değildir.

Çoklu Zekâ Kuramı'nın eğitim amaçlı önerilmemesinin nedeni ise geleneksel zekâ anlayışının her öğrenci için müfredat hazırlamak, eğitim politikaları yapmak ve ortamlar oluşturmak gibi becerilerinin yeterli olmadığından kaynaklandığı söylenebilir. Çoklu zekâ benzersiz bir zekâ birleşimine sahip her öğrenciye uygun uygulamalar öneren farklı bir zekâ görüşü önermektedir (Moran, Kornhaber ve Gardner 2006). Çoklu zekâ daha fazla öğrenciyi başarılı kılmak için öğretim ve müfredat gibi eğitimin temel bileşenlerinin nasıl yapılandırılması gerektiğinin tartışılması için bir model ve kelime dağarcığı sunar. Gardner, her eğitim ortamı için yararlı ve etkili olan Çoklu Zekâ Kuramı'na dayalı mükemmel tek bir yöntemin olmadığını savunmaktadır. Çoklu Zekâ Kuramı eğitsel uygulamalar için bir reçete vermez. Eğitimciler, teorinin eğitim amaçlarına nasıl uygulanacağına karar veren otoritelerdir. Öğrenciler ise farklı zekâ türlerine ve farklı güçlere sahip olduklarından farklı öğrenme stillerine de sahiptir. Farklı öğrenme stillerinin karşılanabilmesi için farklı öğretim stratejilerinin geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Bu nedenle öğretmenler, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarını karşılamak için öğretim stratejilerini dikkatle ayarlamalıdır. Beynin nasıl çalıştığı

ve anlamlı öğrenme için bilginin nasıl yapılandırılabileceği konusunda birçok araştırma olmasına rağmen, okullarda geleneksel yöntem yaygındır (Gardner, 1998).

Öğretmenler maalesef ki konuyu direk öğrencilere sunmayı kolay ve mantıklı bulmaktadır. Öğretmenler bütün öğrencilerin aynı şekilde öğrenmesini bekler fakat öğrencilerin farklı ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik öğretimi çeşitlendirmek için yeni stratejiler geliştirmelidirler. Bu noktada Çoklu Zekâ Kuramı öğretmenlere rehberlik etmektedir. Örgün okul eğitiminde sözel/dilsel, matematiksel/mantıksal zekâ temelli öğretim yaygındır. Diğer zekâ türleri maalesef ki ihmal edilmektedir. Etkin bir öğretim için öğretmenler diğer zekâ alanlarına göre de ders planları geliştirmelidir. Bu sayede öğrencilerin herhangi bir kavramı anlama düzeyleri arasındaki farklılıklar ortadan kaldırılabilir (Elmacı, 2010).

Çoklu Zekâ Kuramı'nın tüm öğrencilerin öğrenme farklılıklarına hitap eden alternatif bir yöntem olduğu gerçeğinden hareketle; bu çalışma üzerinde daha öncede araştırmalar yapılmış olan Çoklu Zekâ Kuramı'nın akademik başarı üzerinde yapılan çalışmaları incelemektir. Bundan dolayı araştırma çalışmamız Türkiye'de çoklu zekâ kuramıyla yapılan öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisine yönelik 2005-2022 yılları arasında hazırlanan yüksek lisans tezlerin araştırılması bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Araştırmada, Çoklu Zekâ Kuramının eğitim ortamına getirmiş olduğu yeni yaklaşım ve çeşitlilik göz önüne alınarak çoklu zeka kuramın öğrencilerin akademik başarıları üzerine yapılmış çalışmaları incelemek yeni bakış açıları kazandırma açısından önem arz etmektedir.

1. Zekâ

Tanımının açıklanması güç bir terimdir zekâ. Zekâ, üzerinde en fazla çalışma gerçekleştirilen kabiliyetlerden bir tanesidir. Fakat zekânın nasıl bir kabiliyet olduğu hala tartışılmaktadır. Bütün tartışmalara karşın, birey davranışları üstündeki etkisinden ötürü çok sayıda araştırmaya konu olan zekânın bir kabiliyet mi yoksa tek başına incelenmesi gerekli bir terim mi olduğu kesinlik kazanamamıştır. Bu sebeple, literatürü incelediğimizde zekâyı alakalı çok farklı tanımlar mevcuttur. Bilim insanları eskiden zekâyı yalnızca bilişsel kabiliyetlerle bağdaştırırken yapılmış olan çalışmalar sonucunda çevreye uyum, çevredeki insanlarla olan ilişki de zekâ kapsamına alınmıştır. Zekâyı genel bir kabiliyet şeklinde kabul eden “Psikolog Terman'a göre, zekâ “soyut düşünme kabiliyeti” dir. Bu tanımdan bazı zihinsel simgelerle düşünebime kabiliyeti anlaşılmaktadır (Baymur 2004, s. 246).

Aynı görüşü savunan Davis, zekâyı erişilebilen bilgilerden yararlanılarak sorun çözme şeklinde ifade eder. Zekâ bilgileri kaydedip öğrenme, beynin vazifesi görülen bilgileri geri çağırma, yorum yapma, olaylar üzerinde akıl yürütme vb.yetileri içeren kapasiteler bütünüdür. Thurstone ve Thomdike gibi bazı psikologlara göre zekâ, sadece kabiliyet olmanın dışında farklı özel yeteneklerin buluşmasından meydana gelmiştir (Baymur, 2004, s. 248). Zeka yine TDK

(2015)'de “*kişinin akıl yürütebilmesi, netice çıkarabilmesi, düşünebilmesi, tarafsız hakikatleri algılayabilmesi ve yargılamada bulunabilmesi yapabilme, zekâ, bilgelik, zekilik*” şeklinde tanımlarda yer bulmuştur.

Zekâyla alakalı yapılmış olan tanımlar, genellikle kültüre, içerisinde yaşanılan zamana, beynin işleyişi hususundaki bilimsel gelişmelerle ilişkili biçimde çeşitlilik gösterebilmektedir. Psikoloji lügatındaki bu tanımlara rağmen zekânın sıklıkla çalışma konularından bir tanesi olan psikolojide bile yalnız bir tanım mevcut değildir. Selçuk (2000)'a göre zekâ soyut bir terim olduğu için tanım yapılırken somut objeler doğrultusunda değerlendirme yapıldığı öngörülebilir. Literatürde genel olarak bireyin faaliyetlerine, performansına ve zihinsel işlevlerine göre zekâ hakkında yorum yapıldığı ifade edilebilir.

“David Wechsler” zekâyı “insanın kasıtlı hareketlerinin ve fikirlerinin çevresi ile baş edebilmek amaçlı mücadelesini de kapsayan genel kabiliyet” biçiminde ifade ederek esasında zekânın yalnızca düşünmekten oluşmadığını çevreyle adaptasyon kabiliyetinin de etken olduğunu belirtmektedir. Sternberg (1998)'in zekâ tanımına göre ise “*kişinin zihinsel manada kendisini idare edebilme kapasitesi*”dir. Sternberg, zekânın tanımına farklı bir perspektif getirip insanın maddi ve manevi dünyasıyla kazandığı tecrübelerinin zekâ ile bütün olduğunu belirtmiştir (Selçuk vd., 2004, s.7).

Spearman zekâyı “*Karmaşık hadiseler içerisindeki bağları görme kuvveti*” şeklinde açıklamıştır. Aynı biçimde “Gardner” da zekâyı “*insanın yaşamı süresince karşılaşılabileceği farklı hususlarda sorunları gidererek yeni malzemeler üretme süreci*” biçiminde ifade etmiştir. Gardner'a göre zekâ yaşamış olduğumuz toplum içerisinde yararlı birşeyler gerçekleştirebilme kapasitesidir. 1905 senesinde çağdaş manadaki ilk zekâ testini geliştiren “Alfred Binet' in zekâ tanımına göre ise seçilen hedef doğrultusunda ilerlerken, erişebilmek için direnir adapte olabilme ve bireyin kendini tenkit edebilmesi yöneliminden bahsedilmiştir (Kulaksızoğlu, 2004, s.135).

Zekâ adapte olabilme ve örgütlenme şeklinde iki temel alt başlığa ayrılmıştır. Bilimsel manadaki zekâ tanımı için psikoloji sözlüğünü incelediğimizde “*Zekâ; geçmiş bilgilerin yeni vaziyetler karşısında uygulanabilmesi, soyut düşünme, kavrama, sorun çözebilme, tecrübeler neticesinde bilgiler edinip yararlanma gibi zihinsel kabiliyetlerin bütünü*” şeklinde tanım yapıldığı (Budak, 2000) izlenmektedir. Bu bağlamda Zekâ, beyin içerisindeki bilgileri öğrenip o bilgileri kaydetme, güncel bilgileri geçmiş bilgilerle manalandırarak yeni yorumlar kazandırabilme, bilgiyi akılda tutabilme ve istenildiği vakit bu bilgileri geri çağırabilme, hadiseler içerisinde akıl yürütme vb. fonksiyonları kapsamaktadır. Zekâ bunlarla birlikte çözüme ulaşabilmek için zamanı da içermektedir. Bu doğrultuda bireyler arasındaki zekâ düzeyleri bilgilerin öğrenilebilme zamanına ve zihinde tutabilme vaktine göre oluşmaktadır.

Zekâ çevreyi seçip şekillendirerek adapte olabilme için gerekli zihinsel kabiliyetlerdir (Saban, 2005). Çıbıkcı (2004)' ya göre zekâ, somut ve soyut objeler arasında oluşmuş olan bağlantıları anlayarak, karşılaştırabilme, soyut anlamlandırma ve bu zihinsel fonksiyonları hedefe uygun şekilde yararlanabilmektir (Güler, 2006).

Zekâ ifade edilirken çeşitli zekâ tanımları ile karşı karşıya kalınsada genel manada zekâ kuramlarının tamamı zekânın biyolojik yapısını da dikkate alarak geliştirilmesi, ileri taşınabilmesi mümkün bir potansiyel olduğu hususunda hem fikir oldukları gözlemlenmektedir. Zekâyla alakalı birtakım ana sayıtlar vardır. Birinci temel sayıltı, zekâ seviyelerinin dağılımıyla alakalıdır. Evrendeki bütün nitelikler normal dağılım eğrisine uygun şekilde mevcuttur. Zekâ da en çok “Normal-Ortalama” olmak üzere yüksek ve düşük biçimlerde bulunur. İkinci temel sayıltı, zekâyâ dair yapıların veya niteliklerin beraber gelişim gösterdikleri fikriyle zekânın boyutları arasındaki benzerlikten bahsedilebilir. Zekânın yalnız bir boyutunda normalin altında olma zihinsel engel veya tek bir boyutunda başarılı olma üstün zekâlılık manasına gelmez. Üçüncü temel sayıltı ise zekâ potansiyelinin kalıtım ile oluştuğudur (Sonmaz, 2002).

Bütün bu tanımlar doğrultusunda zekâ tanımının tarihsel değişimi içerisinde elde edilebilecek genel neticelerden bir tanesinde geçmiş zekâ felsefesinin zekâyı bir bütün şeklinde algılamış olduğu yeni zekâ felsefesinde ise zekânın pek çok unsurdan meydana geldiğinin belirtildiğidir. Zekâyı bütünsel şekilde ele alan geçmiş zekâ felsefesine göre her insan sabit kapasiteli, doğuştan gelen, sınıflandırılabilir ve ölçülebilir bir zekâyı taşır. Oysa yeni zekâ felsefesi zekânın iyileştirilebilir, geliştirilebilir olduğunu savunmakla kalmayıp ayrıca dış dünya şartlarından ayrı şekilde ele alınamayacağını da belirtmektedir.

2. Çoklu Zekâ Alanları ve Özellikleri

Günümüzde teknik bilginin hızlı biçimde gelişmiş olduğu dönemimizde bilgiye erişebilme ve yararlanma gün geçtikçe önemli hale gelmektedir. Bu doğrultuda eğitim sistemimizin ana hedeflerinden bir tanesi ve belki de en önemli etmenlerinden biri çocuklarımıza mevcut bilgileri sunmaktan ziyade, bu bilgilere erişebilme yeteneklerini edindirmektir. Fen Bilgisi dersinin hedefine ulaşması için öğrenen bireyde manalı öğrenmenin sağlanması lazımdır. Manalı öğrenmenin sağlanamadığı hususlarda kazanılan bilgiler kısa süreli bellekten ileriye gidemez. Bu şekilde aktif öğrenme sağlanmaz. Çoklu Zekâ Kuramında, öğrencilerin farklı kabiliyet ve ilgilerini göz önünde bulundurarak eğitim almaları amaçlanmaktadır (Demirci ve Yağcı, 2008).

Gardner' in 1983 yılında eğitim alanında ses getirecek “Çoklu Zekâ Kuramı” klasik zekâ testi ve zekâ tanımlamasına değişik bir perspektif getirmiştir. Gardner 1995 yılında 7 zekâ

çeşidinden bahsedip ileriki dönemlerde doğa zekâsını ilave ederek 8 farklı zekâ çeşidinden bahsetmektedir. Çalışmalar doğrultusunda her birey taşıdığı zekâlar ile beraber değişik bir sorun çözüme, iletişim kurma ve öğrenme metodunu taşıdığı görülmektedir (Demirci ve Yağcı, 2008).

Gardner (1998) zekâyı, “*Bir insanın bir ya da birden fazla kültürde kıymetli bir malzeme üretebilme ve mesleki yaşamında karşı karşıya kaldığı bir sorunu verimli ve etkin bir şekilde çözüme kabiliyeti*” şeklinde ifade etmektedir ki bu anlamda Gardner’a göre eğer insan zekâ yapısını tanırsa karşılaştığı sorunları çözümede daha başarılı bir performans göstermektedir. (Akamca ve Hamurcu, 2005).

Çoklu Zekâ Kuramı beynin işleyiş kaynağı doğrultusunda dinamik öğrenmenin ve başka öğrenci odaklı öğrenme yaklaşımlarının belirli standartlarını basit bir şekilde ifade eden bir kuramdır. Gardner’ın geliştirmiş olduğu zekâ türlerini şöyle sıralayabiliriz (Sivrikaya, 2010, s.124-125).

1.Sözel/Dilsel Zekâ: Bir insanın dilin, kelimelerin kullanımı ve anlaşılmasına dair kullanmış olduğu bireysel kabiliyetidir. Hikâye, şiir, roman, yazma, okuma, anlatma, anlama vb.

2.Mantıksal/Matematiksel Zekâ: Matematiksel olguları analiz edip mantıksal kuramlar ile uğraşma, karşılaştırmalar ve gruplandırmalar yapma yeteneğidir.

3. Görsel/Uzamsal Zekâ: İmgeler, resimler, çizgiler ve şekillerle düşünebilme, üç boyutlu varlıkları anlama ve algılama kapasitesidir.

4. Müziksel/ Ritmik Zekâ: Notalar, sesler, ritimler ile düşünebilme, değişik sesleri tanıyabilme ve yeni ritim, ses oluşturabilme kabiliyetidir.

5. Bedensel/ Kinestetik Zekâ: Hareket, mimik ve jestler ile kendini açıklayabilme, vücut ve beyin bütünlüğünden etkin bir şekilde yararlanılabilmesidir.

6. Kişilerarası/Sosyal Zekâ: Grup içinde işbirlikçi çalışma, sözlü ve sözsüz iletişim kurma, bireylerin fikir, davranış ve duygularını anlayabilme, yorumlayabilme ve bireyleri ikna etme halidir.

7. Kişisel/İçsel Zekâ: İnsanın kişisel duygularını, duygusal reaksiyon seviyesini, düşünme sürecini tanıyabilme, kendini değerlendirme ve kendisiyle alakalı amaçlar yaratabilme durumudur.

8. Doğacı/Varoluşçu Zekâ: Tabiattaki bütün varlıkları araştırma, tanıma ve canlı varlıkların yaradılışları hakkında düşünme kabiliyetidir.

Bu zekâ kuramının öğrenciler üstündeki etkisinin bilinebilmesi, öğrencilerin zekâ kuramını tanımasına ve gereksinimlerini öğrenilebilmesinde eğitimcilere yardımcı olur. Gardner, dışındaki bazı eğitimcilerde öğrencilerin farklılık gösteren nitelikleri taşıdığıının

farkında olunulması ve eğitim sürecinin, bu farklılıkları dikkate alarak biçimlendirilmesini ifade etmektedirler. Çoklu zekâ kuramının getirmiş olduğu en büyük farklılık, eğitim sürecinin çocuğun kişisel niteliklerini odağa alıp kişisel kılmasıdır ve hızlıca gelişen teknolojiden kaynaklı bu git gide daha basit hale gelmektedir. Öğretim sürecinde bir eğitsel yaklaşımdan yararlanmanın öğrencilerin sadece küçük bir bölümüne sesleneceği bilinmelidir. Gardner, *“Herkes evrene bir defa geliyor. Öğretmenler bir defa geliyorlar. Öğrenciler bir defa geliyorlar. Herkese eşit şans verme mecburiyetindeyiz. Neticede herkes başarılı olamayacak, lakin bunun için gayret etmek önem arz etmektedir”* (Sivrikaya, 2010) şeklinde görüşlerini ortaya koymaktadır.

3. Zekâ Alanlarının Gelişimini Etkileyen Faktörler

Kişinin belirli bir zekâ alanının gelişim düzeyi esasta dört unsura ve bu unsurların birbirleriyle olan ilişkisiyle bağlantılıdır (Armstrong, 1994). Bunlar:

Biyolojik Özellik; Kişinin genetiğinde var olan ve beyin içerisinde doğumda önce, doğum esnasında veya doğumdan sonra oluşan durumları içermektedir (Saban, 2005).

Bireysel Yaşam Öyküsü; Kişinin farklı zekâ bölümlerinin gelişimini olumlu ve olumsuz açıdan etki eden ebeveynleri, akranları, öğretmenleri ve etrafındaki başka insanlar ile olan bütün etkileşimlerini ve deneyimlerini içermektedir (Vural,2004).

Kültürel ve Tarihsel Öz Geçmiş; Kişinin yaşam süresince içerisinde yaşamış olduğu toplumun farklı düzeydeki kültürel ve tarihsel değişimleri, gelişmeleri içermektedir (Saban, 2005).

Kristalleştirici ve Felce Uğratici Tecrübeler; Kişinin kabiliyet ve potansiyellerinin gelişmesinde kritik olan hususları kapsamaktır. Bu hususlar kişinin yaşamının herhangi bir evresinde oluşabileceği gibi daha çok çocukluk çağında gerçekleşmektedir. Felce uğratici tecrübeler ise kişide bulunan gizli zekâyı yok sayan, körelmesine sebep olan tecrübelerdir. Genel olarak kişinin belli bir zekâ bölümünün sıhhatli biçimde gelişimine engel olan öfke, utanç, aşağılanma vb. negatif vaziyetlerle oluşmaktadır (Saban, 2005).

4. Çoklu Zekâ Kuramının Eğitime Katkıları

Çoklu zekâ kuramını eğitim öğretim ile kaynaşma süreci esasında kuramı keşfeden bilim insanlarının düşüncesi değildi. Gardner, bu kuramı ilk kez 1983 yılında yayınlamıştır. Fakat psikoloji ve eğitim bölümünde bu kadar ilgi çekiciliği 1993 yılında kaleme aldığı kitaptan itibaren olmuştur. Kuram eğitim camiasınca oldukça özümsemiştir, akabinde zekâ çeşitlerine dikkate alan öğretim faaliyetlerine dair değişik birçok model öne sürülmüştür (Bümen, 2004). Eğitimcilerin çoklu zekâ kuramı konusundaki ilgilerine yönelik Gardner şunları ifade etmektedir: *“Çoklu zekâ kuramına eğitimcilerin göstermiş olduğu yüksek ilgiden ötürü kimse benim kadar şaşırمامıştır. ‘Zihnin Çerçevesi’ni kaleme alışımından nerdeyse on beş sene*

geçmesine karşın çoklu zekâ teorisinden yararlanmaya çalışan okullardan bahsedildiğini işitiyorum” (Gardner, 1998).

Gardner’ın söylemlerinden yola çıkılarak çoklu zekâ kuramının eğitimde büyük bir ses getireceğini kendisi de beklememiştir fakat kuram, eğitim öğretim sürecinde son senelerde önemli değişiklikler oluşturmuştur. Öncelikle eğitim programı sadece matematiksel-mantıksal ve dilsel-sözel merkezli olmaktan uzaklaşıp farklı kabiliyet bölümlerinin de gelişimine dair değişiklikleri içermiştir. “Söylenilebilir ki, pek çok klasik eğitim programındaki ana sorun, bazı öğrencilerin “öğrenme engelli” oluşu değil, pek çok öğretmenin “öğretme engelli” (yani öğretimi çeşitli yöntemlerle öğrenen öğrencilere sağlamak için isteğinin olmamasıdır. Oysaki eğitim sürecinde “öğrenme güçlüğü” kavramının hiçbir biçimde yeri olmaması lazımdır. Zira çeşitli yöntemlerle öğrenme sağlayan öğrenciler, bazı öğretmenleri tarafından çoğunlukla bilinçsiz zaman zaman da bilinçli bir biçimde “öğrenme engelli” şeklinde tabir edilebilmektedir. Misal, sınıf içerisinde uzunca bir süre sessizce oturmak, öğrenmek için hareket etme gereksinimi olan kinestetik öğrencilerin tabiatına aykırıdır ve bu öğrenciler çoğunlukla ve basit bir şekilde oldukça hareketli ve ya “hiperaktif” biçiminde tanımlanabiliyorlardır (Gardner 2006). Ayrıca öğrenmek için görsel imgelere, figürlere ya da resimlere gereksinimi olan bazı çocuklar, yalnızca birkaç soyut kavramdan oluşmuş olan bir yazıyı anlamakta güç duyduklarından ötürü hemen “okuma özürü” biçiminde nitelendirilebiliyorlardır. Eğitim sürecinde öğrencilerin yeterli olamadıkları kısımların üstünde durmaktansa onların güçlü halde olduğu bölümleri keşfedip bu bölümlerde başarı sağlamları için yardımcı olunmalıdır. Modern eğitim felsefesi içerisinde bulunan “fırsat eşitliği” fakir kişilere eğitim imkânı vermenin yanında daha kapsamlı bir manaya bürünerek her kişiye kendi potansiyelini, ilgisini ve zekâsını uygun seviyede geliştirme olanağı sağlaması şeklinde ifade edilir. Bu ilke doğrultusunda söylenilebilir ki, günümüz okullarında öğrencilerin taşıdıkları kişisel ilgileri, potansiyelleri ve kabiliyetleri çıkartabilmesinin ve olabilecek en üst seviyede geliştirebildiği oranda eğitim sürecinde fırsat eşitliği sağlanır. Nitekim en kapsamlı biçimde eğitimin hedefi, öğrencilerdeki değişik yönelimleri, gereksinimleri ve kabiliyetleri ortaya çıkartıp onları sınıf içerisindeki öğretme-öğrenme sürecinde yararlanmaktır (Saban, 2005).

Öğrencilerin farklı zekâ alanlarını taşıdıkları kabul edilirse program, uygulamalar ve eğitimde değişiklik yapılmaya gereksinim olacaktır. Bu şekilde birey değişik yöntemlerle öğrenimini gerçekleştirebileceği gibi kendi potansiyeli ışığında çalışma olanağı da yakalayıp ve kendisini keşfetmiş olacaktır. Campbell, “*Çoklu zekâ ile alakalı araştırmalara bakıldığında öğrencilerin yanında ailelerle de iletişim içinde olmanın etkinliklerin başarı seviyesini daha da yükseltmesine yardımcı olabilir. Bu sebeple ailelere kuram tanıtılıp öğrencilerin baskın zekâ*

bölümlerinin nasıl tespit edileceği hususunda bilgi sağlanmalıdır.” (Champbell, 1996, s.19). Kuramın pratiğe dökülmesiyle öğrenme ortamları değişik öğrenciler için eğlenceli ve zevkli duruma gelebilirken öğrenme seviyesi de artırılabilir, öğretim ve eğitimin niteliği yükselttirilebilir. Bu sebeple günümüz dünyasında yurtiçi ve yurtdışı olmak üzere çoklu zekâ bölümlerini gelişimini sağlamaya yönelik okullarda program geliştirme çalışmaları üstünde durulan etkinlik, faaliyetler yaygın hale gelmekte ve çalışmaların zenginleşmesi sağlanır. Ülkemizde “Çoklu Zekâ Teorisi” ilkeleri ışığında eğitim ve öğretim gerçekleştiren okul sayısı gün geçtikçe çoğalmaktadır. Hem özel eğitim kurumları hem de MEB çatısı altında bulunan birçok öğretmen ve eğitici eğitim alanında çığır açacak bu günce çalışmaları uygulamıştır ve bu çalışmalar hızlı bir şekilde devam etmektedir (Vural, 2004).

Eren Yavuz’a göre (2001, s. 29) kuramın sadece 7-11 yaş aralığındaki öğrencilerin kullanımını için uygun olduğunu belirten eğitim uzmanları mevcuttur. Bu tenkitin haklılık payı olsa da kuram hedefini gerçekleştirmiştir. Günümüzde dünyadaki gelişmiş ülkelerden biri kabul edilen Japonya, 1980 senelerinin başında eğitim ve öğretim sistemlerini yeni baştan planlamıştır. Yapılmış olan planlamalarla, bağımsız ve hayat boyu öğrenme mantığıyla öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişmelerine destek verilmiştir. Okullarda tüm öğrenciler için sosyal etkinlikler mecburi hale getirilip gruplar şeklinde çalışma önerilmektedir. Japonya’daki eğitim alanında yapılan bu reform “Çoklu Zekâ Kuramı” faaliyetleriyle benzerlik taşımaktadır. Eğitim alanında yapılan bu inkılap Japonların inançları ile de pekiştirildiği için faaliyet ve etkinlikler oldukça başarıya ulaşmıştır. Bu düzenlemeler Japonya’nın dünyadaki süper güçler içerisine girmesinde çok etkili olmuştur. Tüm bu doğrultuda bu çalışmada “2005-2022 yılları arasında Çoklu Zekâ Kuramının eğitim ilköğretim başarısına etkisi üzerine yapılan araştırmaların incelenmesi, buna paralel olarak mevcut durumun da ortaya koyulması ile elde edilecek sonuçların ilköğretimdeki başarının” artmasına katkı sağlaması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. “Ayrıca, elde edilen bu bulguların, alanyazına sağlayacağı katkı önem arz ettiği” düşünülmektedir. Bu anlamda 2005-2022 yılları arasında Türkiye’de çoklu zekâ kuramıyla yapılan öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi üzerine yapılan çalışmaların incelenmesi ilköğretimin başarısı ve yönü açısından çalışma önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de çoklu zekâ kuramıyla yapılan öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisine yönelik 2005-2022 yılları arasında hazırlanan yüksek lisans tezlerin genel karakteristik özelliklerini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. Yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. Tezlerin tez türüne göre dağılımı nasıldır?
3. Veri türlerine göre dağılımı nasıldır?

4. Araştırma desenlerine göre dağılımı nasıldır?
5. Tema göre dağılımı nasıldır?

5. Yöntem

5.1.Araştırma Modeli

Bu çalışmada, “*Doküman İnceleme Yöntemi*” kullanılmıştır. Bu yöntem, araştırılması planlanan konular hakkında bilgi içeren yazılı ve sözlü materyallerin analizini kapsamaktadır. Doküman inceleme yöntemi ile yapılan bu çalışma, araştırılması planlanan konular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesi ile gerçekleşmektedir.

5.2.Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri Türkiye’de çoklu zekâ kuramıyla yapılan öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi üzerine yapılan çalışmalar çerçevesinde 2005-2022 yılları arasında yayımlanan tezlerden alınarak oluşturulmuştur. Dökümanlar “Ulusal Tez Merkezi” veri tabanı üzerinde tespit edilmiştir. İncelemeler sonucunda 15 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Lisansüstü çalışmaların bilgilerini toplama işlemi tamamlandıktan sonra araştırmacı diğer yaptığı çalışmaları da kontrol ederek olası hataların önüne geçilmiştir.

5.3.Verilerin Analizi

Nitel araştırma literatüründe kullanılan inandırıcılık, aktarılabirlik, güvenilirlik ve doğrulanabilirlik kavramları, nicel araştırmalarda kullanılan iç geçerlik, dış geçerlik, güvenilirlik ve nesnellik kavramlarına karşılık gelmektedir. Geçerlik sağlanmasında ve güvenilirlik hesaplamalarında değerlendirmeye alınan tezlerin araştırmacıların görüş birliğine dayalı olarak analiz edilmesine dikkat edilmiştir. Bu noktada eğitim bilimleri alanında doktora derecesine sahip bir alan uzmanından yardım alınmıştır. Araştırmacılar tarafından analiz edilen tezler; çalışmanın yıllarına, veri türlerine, araştırma yöntemlerine, örneklem türüne göre, Türkiye’de çoklu zekâ kuramıyla yapılan öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisine yönelik 2005-2022 yılları arasında hazırlanan yüksek lisans tezlerinin etkisi ile ilgili temalarında kategorilendirilmiştir. İşlemler sürecinde araştırmacılar inceledikleri tez ile ilgili genel bir değerlendirmede bulunmuştur.

6.Bulgular ve Yorum

Türkiye’de çoklu zekâ kuramıyla yapılan öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisine yönelik 2005-2022 yıllarında araştırmaya dahil edilen çalışmaların alt problemlerine ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1. Yıllara Göre Dağılım

Yıllar	F	%
2005	3	21,0
2006	4	28,0

2008	1	7,0
2010	2	14,0
2011	1	7,0
2016	1	7,0
2022	1	7,0
2022	2	14,0
Toplam	15	100,0

Tablo 1 incelendiğinde çoklu zekâ kuramıyla yapılan öğretimin öğrencilerin akademik başarıları üzerine yapılan çalışmaların en fazla 2006 yılında (f=4; %28,0), olduğu görülmektedir. Diğer yıllar ise benzer sayıda çalışmaların yapıldığı görülmüştür.

Tablo 2. Veri Türlerine Göre Dağılım

<i>Veri Türleri</i>	F	%
Nicel	10	60,0
Nitel	3	30,0
Karma	2	10,0
Toplam	15	100,0

Tablo 2 incelendiğinde çalışmalarda en fazla nicel yöntem türünün tercih edildiği görülmektedir. Nicel çalışmalar (f=10; %60,0), nitel çalışmalar (f=3; 26), karma çalışmalar (f=2; %14,0) dır.

Tablo 3. Araştırma Desenine Göre Dağılım

Yöntem/ Araştırma Deseni	F	%
“Betimsel Araştırma”	10	60,0
“Durum çalışması”	3	26,0
“Olgu bilim”	1	7,0
“İç içe geçmiş tek durum deseni”	1	7,0
Toplam	15	100

Tablo 3 incelenildiğinde çalışmalarda en fazla kullanılan araştırma deseninin betimsel araştırma (f=10, %60,0) olduğu görülmektedir. Çalışmalarda 3 durum çalışması (%26,0), 1 olgu bilim (%7,0), 1 iç içe geçmiş karma desen (%7,0) kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 8. Örneklem Türüne Göre Dağılımı

Yöntem/ Araştırma Deseni	F	%
Öğrenci	13	86,0
Öğretmen- Öğrenci	2	14,0
Toplam	15	100

Tablo 4 incelendiğinde çalışmaların örneklem türlerine göre öğrenciler ve okul öğretmen-öğrenciler şeklinde kategorilenmiş olduğu görülmektedir. Çalışmalarda ağırlıklı olarak öğrenciler (f=13; %86,0), katılımcı olarak tercih edildiği görülmektedir. Öğretmen-öğrenci (f=2; %14,0), ile yürütülen çalışmalar bulunmaktadır.

Tablo 5. Çoklu Zekâ Kuramının Akademik Başarı İle İlgili Kod, frekans ve yüzdesi

Tema	Alt Temalar	Kodlar	f	%
Çoklu Zekâ Kuramı	Akademin başarı	Matematik becerisinin gelişimi	12	30,0
		Okuma, yazma,	10	25,0
		Anlama, dinleme, anlatma,	11	27,5
		Görsel anlatım	5	12,5
		Dil gelişimi	20	50,0
	Zihin ve duygu gelişimini	Merak duygusunu arttırıcı	8	20,0
		Öğrenme isteğini	10	25,0
		Değer yargılarını öğrenmesi	12	30,0
	Beden beceri kazanımı	İnce psikomotor kazanım	18	45,0
		Tutarlı hal ve hareketler	6	15,0

Tablo 5 incelendiğinde çoklu zekâ kuramının akademik başarı ile ilgili çalışmalarda üç temadan oluşmuştur. Bunlar “Akademin başarı”, “zihin ve duygu gelişimini”, “beden beceri kazanımı” temalardır. Bu temalar doğrultusunda kodlamalar yapılmıştır. “Akademin başarı”, alt temasının kod ve frekans dağılımında “Dil gelişimi” (f=20, %50,0) “Matematik becerisinin gelişimi” (f=12, %30,0) ön plana çıktığı, “Zihin ve duygu gelişimini”, alt temasının kod ve frekans dağılımında “Değer yargılarını öğrenmesi” (f=12, %30,0) ve son olarak “Beden beceri kazanımı”, alt temasının kod ve frekans dağılımında ise “İnce psikomotor kazanım” (f=18, %45,0) kodlamalarının ön plana çıktığı görülmektedir.

Sonuç

Gerçekleştirilen araştırma çalışması 2005-2022 seneleri içerisinde çoklu zekâ kuramından yararlanılarak yapılmış olan öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisine dair lisansüstü tezleri irdelemiştir. Çalışma verileri tablolar halinde aktarılıp verilmiştir. Bulgular neticesinde literatürde bulunan pek çok araştırma çalışmasının sonuçlarıyla benzerlik taşıdığı gözlenmektedir.

- Çoklu zekâ kuramından yararlanılarak gerçekleştirilmiş eğitim öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi konusunda yapılan araştırma çalışmaları en fazla 2006 senesinde yapılmıştır. Kuşdemir ve Toptaş (2021) matematik

bölümünde 1999-2022 seneleri içerisinde hazırlanmış olan lisansüstü tezleri ele alınmış ve 2018 senesinde en fazla tezin hazırlanmış olduğu neticesine varılmıştır.

- Çalışmaların veri çeşitlerine göre dağılımında daha çok nicel çalışma çeşidinin kullanıldığı neticesine ulaşılmıştır. Literatürde bilimsel araştırmalarda daha fazla nicel yöntemin özümsemiği neticesine varan araştırma çalışmaları mevcuttur. (Ergun ve Çilingir, 2013; Küçükoğlu ve Ozan, 2013; Özenç ve Özenç, 2013; Ulutaş ve Ubuz, 2008).
- Çalışmaların araştırma desenlerine bakıldığında en çok yararlanılan araştırma deseninin betimsel araştırma olduğu gözlemlenmiştir. Tezlerde en fazla nicel yöntemden yararlanmış olması ve deneysel desenin en fazla yararlanılmasından dolayı veri toplama tekniğine göre dağılımında ise en fazla testlerden faydalanıldığı neticesine varılmıştır. Literatürde bu neticelerle benzerlik gösteren araştırma çalışmalarında mevcuttur (Ergun ve Çilingir, 2013; Ulutaş ve Ubuz, 2008).

Çoklu zekâ kuramı ile yapılmış olan öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisiyle alakalı gerçekleştirilmiş ve birtakım kongrelerde ve sempozyumlarda sunulmuş bildirilerle makale seviyesindeki araştırma çalışmaları bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Bu sebeple, makale ve bildiri analizine dayalı yapılacak yeni araştırma çalışmaları, çoklu zekâ kuramından yararlanılarak yapılan öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisiyle alanındaki çalışmalara yeni perspektifler getirebilir. Çalışmacılar çoklu zekâ kuramı ile gerçekleştirilen öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisiyle alakalı farklı senelerde, farklı etmenleri göz önünde bulundurarak çalışmalar düzenlemişlerdir. Bu çalışmada çoklu zekâ kuramı ile yapılmış olan öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisiyle alakalı çalışılan konulara “zihin ve duyu gelişimini”, “Akademin başarı”, “beden beceri kazanımı” gibi konular üstünde daha fazla durulduğu gözlenmektedir. Bu konular üstünde yoğunlaşılmasının nedeni, çoklu zekâ kuramında yararlanılarak gerçekleştirilen öğretimin daha fazla öne çıktığı avantajlardan olabilir. Dinç (2002), Dere (2002), Dönmez ve Arı (1992), Gülyüz (1990) “ve İpek ve Bilgin(2007) tarafından yapılmış olan araştırma çalışmalarında destek niteliğindedir. Genel manada çalışma neticeleriyle paralel olduğu gözlemlenmiştir. Söz konusu araştırma çalışmalarının belli bir düzlemde ilerlediği, farklılıkları göz önünde bulunduran, ayrıntılı çalışmaların az sayıda olduğu saptanmıştır. Araştırma verileri genel olarak incelendiğinde çoklu zekâ kuramından yararlanılarak yapılmış olan öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi alanında yazılan tezlere dair bir tipoloji oluşturulabilir. Son bölümde, çalışmalardan edinilen bulgular ışığında şu tavsiyeler verilebilir:

- ✓ Çoklu zekâ kuramından yararlanılarak yapılmış olan öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi üstünde yazılan lisansüstü tezlerin büyük kısmının nicel yöntemlere

dayandığı gözlenmektedir. Bundan sonraki araştırma çalışmalarında çalışmacılar karma ya da nitel metotlardan yararlanarak problem durumlarına dair kapsamlı çıkarımlarda bulunabilirler.

- ✓ Çoklu zekâ kuramı kaynaklı gerçekleştirilen öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına pozitif yönde etkilemesine dair ihtiyaçların tespitine ilişkin çalışmaların yetersiz olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynaklar

- Akamca G. Ö. ve Hamurcu H. (2005). Çoklu Zekâ Kuramı Tabanlı Öğretimin Öğrencilerin Fen Başarısı, Tutumları ve Hatırda Tutma Üzerindeki Etkiler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 28, 178-187.
- Akçay, H. B. Özyurt, B. Akçay, B.B. (2014). Çoklu Yazma Etkinliklerinin Fen ve Teknoloji Dersi Öğretiminde Kullanılmasının Öğrenci Başarısı ve Kavram Öğrenmeye Etkisi. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (4) 2, 15-31.
- Altan, M.Z. (1999). Çoklu Zekâ Kuramı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 17, 105-117.
- Altun, S. (2009). Üç Aşamalı Bir Testle Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Basit Elektrik Devreleri Konusundaki Kavram Yanılgılarının Tespiti. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (4)1, 72-79.
- Armstrong, T. (1994). *Multiple intelligences in the classroom*. Association for Supervision and Curriculum Development.
- Ateş S. ve Polat M. (2005). Elektrik Devreleri Konusundaki Kavram Yanılgılarının Giderilmesinde Öğrenme Evreleri Metodunun Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 39-47.
- Baymur, B.F. (2004). *Genel Psikoloji*. İnkılap Kitabevi.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Bümen, N. T. (2004). *Okulda çoklu zekâ kuramı*. PagemA Yayın.
- Champbell, L. (1996). *Teaching and Learning Through Multiple Intelligences*. Zephyr Pres.
- Demirci, N. ve Yağcı, Z. (2008). Fen Bilgisi Dersi “Yaşamımızı Yönlendiren Elektrik” Ünitesinin Çoklu Zekâ Kuramı Etkinliklerine Göre Değerlendirilmesi. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 79-97.
- Dolu G. ve Ürek, H. (2017). Üstün/Özel Yetenekli Öğrencilerin Çoklu Zekâ Alanlarını Farklılaştıran Değişkenler ve Bir Model Önerisi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 32-71.
- Elmacı, T. M. (2010). *Çoklu zekâ kuramına dayalı öğretimin ortaöğretim 9. sınıf biyoloji dersi canlıların temel bileşenleri konusunda öğrencilerin akademik başarısına etkisi*, [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. Yök Tez.

- Gardner, H. (1997). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. Second Edition. Harper Collins Publishers.
- Gardner, H. (1998). *Çoklu Zekâ Görüşmeler ve Makaleler*. Enka Yayınevi.
- Gardner, H., Siegel, J., & Shaughnessy, M.F. (1994). An interview with Howard Gardner: Educating for understanding. *Phi Delta Kappan*, (75) 7, 563-566.
- Güler, A. (2006). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin duygusal zekâ düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Yeditepe Üniversitesi.
- Gümüş, S., Öner, F. , Kara, M., Orbay, M., Yaman, S. (2003). Isı ve Sıcaklık Üzerine Kavram Yanılgıları. *Milli Eğitim Dergisi*, 157, 147-168.
- Karacalı, K. B. ve Tezel, Ö. (2017). Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Çoklu Zekâ Kuramının Uygulanmasına Yönelik Görüşleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi ESTÜDAM Eğitim Dergisi*, (2) 1, 62-76.
- Kulaksızoğlu, A. (2005). *Ergen Psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Saban, A. (2005). *Çoklu Zekâ Teorisi ve eğitim*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Selçuk, Z., Kayılı, H. ve Okut, L., (2004). *Çoklu Zekâ Uygulamaları*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Sivrikaya, A. H. (2010). Eğitimde Çoklu Zekâ Kuramı. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (10)45, 123-132.
- Sonmaz, S. (2002). *Problem çözme becerisi ile yaratıcılık ve zekâ arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- TDK (Türk Dil Kurumu) (2015). *Zekâ*. TDK Yayınları.
- Vallant G. (1977), *Adaptation to Life Boston: Little Brown Sternberg, R. J. (1985), Beyond IQ*. Cambridge University Press.
- Yavuz, K. E. (2002). Çoklu Zeka Teorisi. *Yeni Eğitim Dergisi*, 1, 40-42.